

Oponentský posudek na bakalářskou práci Terezy Medkové
Postavy a prostor v legendách Jiřího Karáska ze Lvovic

Tématem bakalářské práce Terezy Medkové je neobarokní legendistika Jiřího Karáska ze Lvovic, konkrétně jeho soubory próz *Posvátné ohně* (1911, 1921) a *Barokové oltáře* (1922). Jako základní úkol si přitom T. Medková stanovila charakterizovat Karáskovu tvůrčí práci s žánrem legendy, a to především pomocí analýzy literárních postav a jejich situovanosti v prostoru. Její textové analýzy jsou podloženy solidní obeznámeností s dosavadním literárněhistorickým bádáním o české literární moderně a zejména literární dekadenci, především však oceňují její snahu seznámit se s pokusy o teoretické uchopení žánru legendy (nejen) v křesťanském písemnictví, a to včetně pojetí hagiografie jako součásti komplexnějšího fenoménu světeckého kultu, neboť hagiologická diskuse probíhala a bohužel probíhá převážně mimo bohemistické prostředí a v mnoha případech jde o práce v českém prostředí stále bohužel jen obtížně dostupné.

Nic na tomto ocenění nemění ani skutečnost, že vymezení legendy, k němuž T. Medková dospívá (viz např. s. 52–53), je podle mého názoru de facto nereflektovaným převzetím ve své době záměrně zúženě formulovaného konceptu (lidské) svatosti, jak ho v kritice pozdně středověké křesťanské hagiografie a světecké kultické praxe zformulovala německá reformace. Vedle zpodobení křesťanského ideálu (souboru ctností) je totiž pro křesťanskou legendu neméně klíčové pojetí světce jako toho, kdo umožňuje přímý kontakt s (transcendentní) divinitou, Hans-Peter Ecker (*Die Legende*, 1993) se dokonce pokusil právě zajištění kontaktu s transcendentnem definovat jako konstitutivní znak legendy, neboť tento slovesný žánr registruje výhradně v náboženských kulturách, jež přijaly za své koncept plně transcendentního božství. Zohlednění toho aspektu genologických diskusí o žánru legendy by T. Medkové mohlo pomoci v prohloubení jejích vnímavých analýz Karáskových textů, neboť nápadným rysem Karáskovy legendistiky je rezignace na transcendenci divinálního charakteru, resp. tematizace principiální nemožnosti jejího dosažení: např. smrt, ač jde o motiv v těchto textech takřka kanonický, v nich není přechodem do jiné, divinální skutečnosti, okamžikem, kdy se člověk (plně) stává světcem, neboť již plně participuje na božském jako zdroji své svatosti, nýbrž získává spíše kvality finálnosti.

Lze jistě souhlasit s autorkou bakalářské práce, že „postava světce ... slouží jako příklad hodný následování a nápodoby (imitatio)“ (s. 53), je ovšem třeba doplnit, že v první řadě je sám světec imitator Christi, že jeho životní příběh má být primárně čten jako imitatio vitae et passionis Ježíše Krista. K zohlednění konceptu imitator Christi vybízí i skutečnost, že vedle práce s antickými motivy, jež T. Medková vhodně zmiňuje, Karásek zjevně osobitě využíval také motivy biblické,

novozákonní (viz zejména texty *Smrt Salomina* a *Legenda o kouzelníku Šimonovi*), a to v tradici apokryfní literatury (jako apokryfní lze ostatně označit i jeho další legendy) a že apokryf v Karáskově pojetí zároveň výrazně získává ráz „kacířsky“ blasfemického přepisu kanonického-kanonizovaného příběhu. Bylo by tedy možné dále pokračovat v autorkou započatých podnětných úvahách o výsostně estetizované a zároveň synkretické religiozitě Karáskových textů, jež v sobě spojuje prvky vícero náboženství, a to příznačně takové, které ve věroučných systémech těchto náboženství mají postavení spíše okrajové, minoritní.

V této souvislosti považují za dosti problematické konstatování, že ve středověku bylo „vytváření, šíření a prezentování legend a kultu světce omezeno na menší, mocensky silnější skupinu“ (s. 53). Kult světců není v křesťanství dodnes součástí žádného dogmatu, jeho počátky byly výrazně spojeny s pozdně helénským kultem héroů a časté zásahy církevní hierarchie, týkající se oficiálního uznávání světeckých kultů, měly v dosavadních dějinách křesťanství vždy výrazně regulativní charakter, byly primárně reakcí na jeho „živelně“ se rozvíjející podoby; tak lze interpretovat i ustavení instituce papežské kanonizace na počátku 13. století, i rozsáhlé reformy stávajících podob světeckého kultu v potridentské době s cílem úplné římské centralizace procesu kanonizace (k dané problematice lze doporučit práce např. S. Ditchfielda či M.-É. Ducreuxové, z českých badatelů pak P. Kubína).

Za nosná místa bakalářské práce lze označit i vztažení Karáskovy legendistiky k aktualizaci baroka v kontextu české moderny. Spíše než model barokního stylu definovaný barokistickými pracemi 30. a 40. let 20. století však pro analýzy Karáskových textů považují za vhodnější starší koncept, který baroko primárně definoval v opozici ke klasicizujícím estetickým ideálům, s důrazem na rysy, jako je bizarnost, přemrštěnost, krajní vypjatost, vyumělkovanost apod., jež příznivci klasicistních ideálů hodnotili negativně, pro vyznavače dekadentní estetiky se však staly mimořádně přitažlivými. V souvislosti se zaměřením bakalářské práce na problematiku literárního prostoru stojí za připomínku, že barokistika se jako svébytný obor konstitovala de facto na poli dějin výtvarného umění (viz zejména zakladatelské práce Heinricha Wölfflina), že v českém prostředí se obdobně první etapa vstřícně soustředěného zájmu o barokní umění odehrávala ve druhém desetiletí 20. století primárně v oblasti architektury a výtvarného umění – viz zejména přelomové výstavy věnované Škrétovi (1910), Brandlovi (1911), Reinerovi a Kupeckému (1913) a též ve své době mimořádně úspěšný esej Arna Nováka *Praha barokní* (1915 a četná další vydání). Zájem o baroko literární lze sledovat především po vydání antologie Herberta Cysarze *Deutsche Barockdichtung* (1924), pro čtení Karáskovy neobarokní legendistiky se však jako zajímavější ukazuje např. esej Arna Nováka *Smutek Jana Amose Komenského* (1920), jež je zřejmě vůbec prvním pokusem o interpretaci Komenského jako barokního literáta a definování českého

„protestanského“ baroka, a to zejména pomocí pojmu smutek-melancholie. Podobně se nabízí usouvztažení Karáskových neobarokních textů s dialogem *Nad městem* (1917) Miloše Martena.

Považuji nicméně za nezbytné zdůraznit, že všechny výše uvedené poznámky nemají charakter výtek, mnohem spíše chtějí poukázat na inspirativnost předložené bakalářské práce a její diskusní potenciál. Oceňuji rovněž autorčin kultivovaný styl vyjadřování i to, že její stať zcela bezproblémově splňuje všechny požadavky kladené na odborný text. Bakalářskou práci Terezy Medkové tedy **doporučuji** k obhajobě a navrhuji hodnotit ji jako **výbornou**.

V Praze 21. ledna 2021

Mgr. Marie Škarpová, Ph.D.